

УДК 371.035+61(071.2)

Сабадишин Р.О.,*професор, доктор медичних наук,***Коробко Л.Р.,***кандидат медичних наук,***Масюк П.М.,***Рівненський базовий медичний коледж, м. Рівне, Україна*

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Робота розкриває філософію понять моралі, моральності, духовності, форми їх прояву, актуальність і необхідність духовно-морального розвитку молоді. При цьому автори посилаються на здобутки світової філософської думки.

***Ключові слова:** мораль, моральність, духовність, духовно-моральне виховання.*

Сабадишин Р.О., Коробко Л.Р., Масюк П.М. Философские основы духовно-нравственного воспитания.

Робота раскрывает философию понятий морали, нравственности, духовности, формы их проявления, актуальность и необходимость духовно-нравственного развития молодежи. При этом авторы ссылаются на достижения мировой философской мысли.

***Ключевые слова:** мораль, нравственность, духовность, духовно-нравственное воспитание.*

Sabadishin R.O., Korobko L.R., Masyuk P.M. The Philosophical Principles of Spiritual and Moral Education.

The work reveals the philosophical concepts of moral, morality, spirituality, forms of manifestation, the relevance and necessity of spiritual and moral development of young generation. Thus authors allude to the achievements of world philosophical ideas.

***Key words:** morality, spirituality, spiritual and moral education.*

Актуальність обраної теми продиктована часом. На сучасному етапі, коли на перший план виходить активізація людського фактора як одна з умов подальшого людського прогресу, гуманізації суспільства надається великого значення [2, с. 4]. Проблема

духовно-морального виховання особистості завжди була однією з актуальних, а в сучасних умовах – особливо. В усі часи формування духовно багаті особистості було і є головним. Саме від екології людської душі залежить екологія суспільства, збереження якої сьогодні в належному стані стало проблематичним. Питання духовності головне не тільки для науки, релігії, держави, а й для кожної людини. Так, висока духовність несе в собі здорове у всіх сенсах життя, здорову діяльність, тобто є джерелом благополуччя, якого прагне кожна людина, кожна держава.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що вихованню духовності було присвячено чимало уваги. Багато з цих досліджень були виконані давно, що свідчить про те, що ця проблема завжди вважалася важливою при вихованні кожного громадянина.

У короткому словнику з філософії поняття моральності прирівняне до поняття моралі. “Мораль (із лат. “звичаї”) – норми, принципи, правила поведінки людей, а також саме людське поведіння (мотиви вчинків, результати діяльності), почуття, судження, в яких виражається нормативна регуляція стосунків людей один із одним і з суспільним цілим (колективом, класом, народом, суспільством)”. В.І.Даль тлумачив мораль як “...моральне вчення, правила для волі, совісті людини”. Він вважав: “Моральний – протилежний тілесному, плотському; духовний, щиросердний, добродішний, добросердий, згодний із совістю, із законами правди, з гідністю людини, з чесним і чистим серцем громадянина. Це людина моральної, чистої, бездоганної моральності. Усяка самовідданість є вчинок моральний, доброї моральності, доблесті”.

З роками розуміння моральності змінилося. В Ожегова “Моральність – це внутрішні, духовні якості, якими керується людина, етичні норми, правила поведінки, обумовлені цими якостями” [8]. Мислителі різних століть трактували поняття моральності по-різному. Ще в древній Греції в працях Аристотеля про моральну людину говорилося: “Морально прекрасною називають людину великої гідності. Адже про моральну красу говорять і з приводу чесноти: морально прекрасним кличуть справедливого, мужнього, розсудливого й узагалі особу, що володіє всіма чеснотами людини”. А Ніцше вважав: “Бути моральним, морально-етичним – значить робити та жити в покорі, в установленому порядку чи закону звичаю”. “Мораль – це звеличення людини над природою”. Мо-

раль є регулятором взаємин людей. Керуючись моральними нормами, особистість тим самим сприяє життєдіяльності суспільства. У свою чергу, суспільство, підтримуючи й поширюючи ту чи іншу мораль, тим самим формує особистість відповідно до свого ідеалу. На відміну від права, що також стосується сфери взаємин людей, але щодо їх примусу з боку держави, мораль підтримується силою суспільної думки та звичайно має силу переконання. Вона оформляється різними заповідями, принципами, рекомендаціями, що наказують, як варто поводитись. З цього ми можемо зробити висновок, що дорослій людині часом важко вибрати, як бути в тій чи іншій ситуації, щоб вирішити її якнайкраще.

Прагнення до пошуку й реалізації смислу життя можна розглядати як вроджену мотивацію, що властива всім людям і є головним рушієм поведінки й розвитку людини. Нереалізоване, непозначене смисловим навантаженням життя генерує депресію, внутрішнє незадоволення, яке компенсується спиртним та іншими руйнівними засобами. Рівень свідомості, а отже – й духовності – визначається не наявністю знань, а здатністю їх використовувати. Зараз, на початку ХХІ століття, відбувається зародження нових стосунків між людьми, формування нового способу мислення, зміна вектора розвитку суспільства, орієнтація його на високі ідеали культури й моралі, на загальнолюдські цінності [5]. При тому самі духовні цінності – не нові. Вони відомі з давніх-давен і лежать в основі будь-якої релігії: високі ідеали, духовні орієнтири розвитку (сила духу, пошук мети та змісту життя, готовність до служіння високій меті, до об’єднання, згуртованість, колективізм, взаємодопомога, патріотизм). Проте сьогодні ці цінності трактуються як відірвані від життя.

У сучасному розумінні духовна людина – не обов’язково та, що ходить до церкви чи належить до якоїсь окультної групи. Духовна людина – обов’язково та, що безперервно працює, допомагаючи людям, зберігає справжні духовні цінності, властиві людству.

Що ж таке духовність? Існує декілька визначень цього поняття. Тлумачний словник С.І. Ожегова та Н.Ю. Шведової [8] визначає духовність як властивість душі, де духовні, моральні, інтелектуальні інтереси переважають над матеріальним. Це світоглядна позиція, що базується на природному прояві любові, доброти, розуміння, підтримки. Духовність – це здатність людини сприймати себе як особистість, як частину Всесвіту. Духовність – це стрі-

жень, фундамент внутрішнього світу людини [6]. Цього не можна навчити за допомогою настанов. Можна вказати лише шлях, але не можна змусити ним іти. Духовність – це те, що відрізняє людину як індивідуальність. Духовність – творча спрямованість, насага людини; певний тип ставлення до світу: трьєдність ставлення до абсолюту, до світу – природи, суспільства, інших людей і самого себе. Духовна людина – особистість, “духовний суддя”, здатна зважувати й ієрархізувати різновартісні альтернативи та робити свідомий вибір незалежно від зовнішніх впливів. Це можливо тому, що людина прийняла й дотримується ієрархії цінностей, починаючи з абсолютної, не припускаючи змін. Мова йде про таку систему цінностей, яка не визначається ситуацією й навіть може не бути історично зумовленою (виникає в культурі історично, але потім залишається незмінною), не залежить від поточних суспільних потреб, правлячої ідеології.

Зважаючи на вищевикладене, проаналізуємо розуміння слова “моральне” в лексичній конструкції “духовно-моральне виховання”. Моральності не існує без світоглядної основи, без чіткої картини світу. Моральне виховання є засобом практичної реалізації певного світогляду, забезпечує єдність думки й почуття, слова та справи, переконань і поведінки, діяльності людини. Духовно-моральне виховання передбачає формування поглядів, переконань і відповідних моральних установок, які з ним узгоджуються [6]. Тому для духовно-морального виховання набуває значущості світогляд. А рівень світогляду має важливе значення для правильного застосування знань. Адже світогляд людини починає формуватися ще з дитячих років шляхом прилучення до культури своєї сім’ї, народу, світоглядної соціально-культурної групи сучасного суспільства. На рівень світогляду молодого покоління мають вплив батьки, викладачі, яким симпатизують студенти внаслідок не тільки їх знань, а й духовно-моральних цінностей, культури.

На наш погляд, актуальність проблеми духовно-морального виховання молоді очевидна. За молоддю – майбутнє людства, а отже – її проблеми необхідно розглядати як загальнолюдські. Сучасні уявлення молоді про деякі речі не просто дивують, а навіть шокують (розлучення, аборти, хабарі – сприймаються як норма життя). Рівень культури й поняття про елементарні правила етикету та пристойності викликає закономірний подив і питання: “Як можна цього не знати?” Проблема в тому, що ми розучилися “будувати”

внутрішній світ людини. Виховання в основному націлене на формування людини зазовні: як виглядати в суспільстві, яке місце в ньому займати, яку кар’єру робити, який дім будувати й багато іншого [2].

Душі сучасного молодого покоління розорені, спустошені та перекручені. Як можна пояснити таку стрімку деградацію духовної сфери людини, особливо в останні десятиліття? М. Нікандров вважає: “Це відчули на собі всі країни в перехідні періоди, коли одна система цінностей або сама вичерпала себе, або насильно знищувалася, а інша –ще не сформувалася. Й чим швидше й жорсткіше ці зміни вводилися, тим більше відчувалися втрати в галузі суспільної моралі” [3, с. 4]. Сьогодні більшість етичних, моральних проблем вважаються сферою приватного життя, мас-медіа, радіо, теле- та комп’ютерні засоби масової комунікації радикально змінюють життя дитини, впливають на розвиток її потреб, мотивацій, емоційно-інтелектуальної сфери. Гостро постала проблема змістового наповнення процесу формування духовності з позицій змістовно-життєвих високих моральних цінностей, які визначають зміст, якість та спрямованість людського буття та внутрішнього світу кожної особистості. Духовно-моральне виховання молоді передбачає тут змістовне наповнення виховного процесу елементами культури в найширшому значенні цього слова, включаючи традиційну й постмодерну культуру, релігію та мораль, молодіжну культуру й субкультуру, право та економіку тощо. Всі ці складові мають увійти в формування духовності в сучасному постмодерному вимірі, який фіксує ментальну специфіку сучасної епохи в цілому й вирізняється багаторівневим нелінійним розвитком, який заперечує єдину для всіх, уніфіковану та універсальну суть людських знань, культур і духовності.

Висновки з дослідження й перспективи подальших пошуків у даному напрямку. Мета духовно-морального виховання має спрямовуватися на зміцнення авторитету загальних громадянських цінностей, формування громадянської культурної ідентичності, патріотизму, забезпечення вільної реалізації світоглядних запитів молодого покоління, їхніх сімей, соціокультурних груп, включаючи вільне й добровільне прилучення до культури традиційних конфесій.

Список використаної літератури та джерел:

1. Кіселев А.Ф. Вибір. / А.Ф. Кіселев. – Педагогіка. – 2008. – № 9. – С. 20.
2. Колеснікова І.А. Виховання до духовності і моральності в епоху глобальних змін. / І.А. Колеснікова. – Педагогіка. – 2008. – № 9. – с. 25.
3. Нікандров М.Д. Духовні цінності та виховання в сучасній Росії. / Н. Д. Нікандров. – Педагогіка. – 2008. – № 9. – С. 3 – 4.
4. Освіта і школа ХХІ століття: Збірник матеріалів міжнародної конференції. – Чернігів, 2000.
5. Сабадишин Р. О. Реалії життя. / Р.О. Сабадишин. – 2009. – С.3.
6. Немов Р. С. Психология: В трех книгах. –Кн. 1.: Общие основы психологии. / Р.С. Немов. – К.: Владос, 2000.
7. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка: 80 000 слов и фразеологических выражений. – 3-изд., стереотипное. / С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова. – М.: АЗЪ, 1996.